

/ М. Й. Поляков [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/nvbdfa/2010_1/1\(18\)_2010_articles/1\(18\)_2010_Poliakov.pdf](http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/nvbdfa/2010_1/1(18)_2010_articles/1(18)_2010_Poliakov.pdf)

12. Пересада А. А. Управління інвестиційним процесом / А. А. Пересада. – К. : Лібра, 2002. – 472 с.

13. Солтинський В. В. Особливості організації кредитування національних економік Міжнародним валютним фондом / В. В. Солтинський // Фінанси України. – 2009. – № 2. – С. 62-63.

14. Філіпенко А. С. Цивілізаційні виміри економічного розвитку : монографія / А. С. Філіпенко. – К. : Знання України, 2002. – 190 с.

УДК 330.341

В. П. Онофрійчук
здобувач,

Університет економіки та права «КРОК»

Особливості оцінки фінансової безпеки сектору державних фінансів України

У статті проаналізовано проблеми необхідності розроблення методичних підходів до оцінки фінансової безпеки держави у сфері державних фінансів, їх інтеграції в систему загальнодержавного управління. Запропоновано основні елементи методичного підходу до оцінки рівня фінансової безпеки сектору державних фінансів України.

Ключові слова: фінансова безпека держави, сектор державних фінансів, оцінка рівня фінансової безпеки сектору державних фінансів.

В. П. Онофрійчук
соискатель,

Университет экономики и права «КРОК»

Особенности оценки финансовой безопасности сектора государственных финансов Украины

В статье проанализированы проблемы необходимости разработки методических подходов к оценке финансовой безопасности государства в сфере государственных финансов, их интеграции в систему общегосударственного управления. Предложены основные элементы методического подхода к оценке уровня экономической безопасности сектора государственных финансов Украины.

Ключевые слова: финансовая безопасность государства, сектор государственных финансов, оценка уровня финансовой безопасности сектора государственных финансов.

V. Onofriychuk
external PhD student,
«КРОК» University

Peculiarities of Financial security evaluation of public finance sector of Ukraine

The problems need to develop methodological approaches to the assessment of financial security in the area of public finances and their integration into the system of national

governance. We offer basic elements of methodological approach to assess the financial security level of sector in public finance of Ukraine.

Keywords: financial security, public sector of finance, assess the financial security sector level in public finance.

Постановка проблеми

Накопичення системних проблем у бюджетній сфері попереднім урядом та ігнорування викликів світової фінансово-економічної кризи призвели до розбалансування системи державних фінансів і, як наслідок, до виникнення загрози фінансовій і, зокрема, бюджетній безпеці України. Це посилює актуальність впровадження комплексного підходу до оцінки факторів, що можуть негативно впливати на економічний розвиток економіки країни, її фінансову систему та окремі її сектори, призводити до виникнення фінансових криз. На сьогодні системного підходу до такої оцінки сектору державних фінансів у апараті державного управління України не існує. Отже, є потреба в розробленні концептуальних і методичних підходів до оцінки фінансової безпеки держави у сфері державних фінансів, її інтеграції в систему загальнодержавного управління (систему аналізу, контролю, прогнозування та прийняття управлінських рішень).

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Значний внесок у дослідження проблем фінансової безпеки держави зробили вітчизняні та зарубіжні науковці: О. Барановський [1], О. Василик [2], О. Власюк [3; 12], І. Гришуніна [4], М. Єрмошенко [5], Т. Єфименко [6], В. Кудряшов [13], В. Мартинюк [7], В. Міщенко [11], С. Мочерний [2], В. Сенчагов [8], Н. Старостенко [9], В. Шлемко [10], Н. Яшина [4]. Однак питання оцінки та прогнозування загроз у бюджетному секторі під час реформування економіки в умовах нестійкої макроекономічної ситуації, обґрунтування заходів посилення позитивного внеску бюджетної політики в підтримку стабільності фінансової системи потребують додаткового висвітлення.

Не вирішені раніше частини загальної проблеми

На сьогодні в апараті державного управління України та в науковому середовищі відсутній системний підхід до оцінки факторів, що можуть негативно впливати на економічний розвиток економіки країни, її фінансову систему та окремі складові сектору державних фінансів.

Формулювання цілей статті

Метою статті є розроблення методичних підходів до оцінки рівня фінансової безпеки сектору державних фінансів України як важливої складової економічної безпеки держави задля поліпшення управління державними фінансами та забезпечення стійкості державних фінансів, гарантованого виконання державою своїх соціальних зобов'язань.

Виклад основного матеріалу дослідження

Питання розвитку сектору державних фінансів у країнах у сучасних умовах післякризового відновлення світової економіки набуває особливого значення. Адже на нього випадає навантаження не тільки з вирішення проблем формування ринкової економіки, а й фінансового забезпечення проведення реформ практично в усіх сферах діяльності. Водночас, із використанням ресурсів, накопичених у секторі державних фінансів, вирішуються проблеми забезпечення стабільності розвитку країни (в економічній, політичній, соціальній та інших сферах), підтримки економічного зростання, цінової та валютної стабільності тощо.

Натомість, дослідженню зазначених проблем недостатньо приділяється ува-

ги в нашій країні. У працях вітчизняних науковців містяться дещо спрощені визначення державних фінансів, мало пристосовані для практичного використання. Державні фінанси не виділяються як окрема, відносно самостійна сфера в рамках економічного сектору країни. Недостатньо чіткою є класифікація основних складових державних фінансів і функцій, які покладаються на цю сферу в цілому та її окремі елементи [13].

Питання визначення змісту та складових державних фінансів є дискусійними. Вони не мають однозначного трактування як у працях зарубіжних, так і вітчизняних науковців [2; 5; 8; 9; 11]. Нерідко їх розгляд зводиться до визначення підходів, які мають дещо загальний характер і потребують подальшої конкретизації. Наслідком є і те, що в чинних законодавчих документах України не міститься визначення змісту державних фінансів. Відсутні також поняття «зміст і класифікація державного фінансового сектору».

Положення щодо змісту, призначення, класифікації та функцій державних фінансів недостатньо прописані й у нормативних документах України [15-16], що стримує здійснення операцій з управління цією сферою у практичній площині.

З урахуванням підходів МВФ щодо класифікації секторів економіки [14] до сектору державних фінансів України можна віднести: сектор загальнодержавного управління (Зведений бюджет (Державний і місцеві бюджети України), Пенсійний фонд, Фонд соціального страхування з тимчасової втрати працездатності, Фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття та Фонд соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань); стану фінансів державного банківського сектору, державних небанківських фінансових установ і державних підприємств нефінансового сектору. Крім того, сектор державних фінансів містить інформацію щодо обслуговування та погашення державного та гарантованого державою боргу.

Сектору державних фінансів притаманні специфічні особливості щодо фінансової звітності та, відповідно, побудови інформаційної бази для оцінки його фінансової безпеки:

- більшість його елементів характеризуються неприбутковою діяльністю (мірою ефективності його функціонування не завжди є прибуток);
- основним фінансовим звітом установ сектору державних фінансів є кошторис (для зведеного бюджету – виконання державного та місцевих бюджетів), який у деяких аспектах можна прирівняти до фінансового звіту про прибутки та збитки інших елементів фінансової системи.

Слід зазначити, що на етапі становлення системи оцінки фінансової безпеки сектору державних фінансів немає необхідності розмежовувати державний і місцеві бюджети, а використовувати для аналізу аналітичну структуру Зведеного бюджету України. Ураховуючи, що доходи та видатки державних цільових фондів не мають розгалуженої структури, формування інформаційної бази за ними відбуватиметься за окремими показниками. При цьому окрему увагу необхідно приділити збиранню та аналізу планових показників сектору державних фінансів.

Аналіз існуючих індикаторів, що характеризують стан бюджетної безпеки, згідно з Методикою розрахунку рівня економічної безпеки України, затвердженої Наказом Міністерства економіки України (рівень перерозподілу ВВП через зведений бюджет (без урахування доходів Пенсійного фонду), відношення дефіциту, профіциту державного бюджету до ВВП, відношення профіциту торго-

вельного балансу до загального обсягу зовнішньої торгівлі, обсяг трансфертів із державного бюджету до ВВП свідчить про те, що їх перелік потребує розширення [17].

Тому, дотримуючись у цілому логіки та структури подання зазначеної методики оцінки фінансової безпеки держави та з урахуванням підходів до оцінки стійкості фінансової системи, розроблених НБУ [13], визначимо основні елементи пропонованого автором методичного підходу до оцінки рівня фінансової безпеки сектору державних фінансів України.

Під фінансовою безпекою сектору державних фінансів пропонується далі розуміти захищеність інтересів держави у фінансовій сфері, що гарантує забезпечення платоспроможності держави з урахуванням балансу доходів і видатків державного та місцевих бюджетів, державних цільових фондів та ефективності використання бюджетних коштів.

Формалізоване із застосуванням методу аналізу ієрархій [12] представлення завдання щодо оцінки стану фінансової безпеки сектору державних фінансів України у вигляді ієрархії подано на рис. 1.

На першому рівні цієї ієрархії розміщується загальна мета дослідження (фокус проблеми), якою є «Оцінка стану фінансової безпеки сектору державних фінансів України».

На другому рівні ієрархічної структури здійснюється декомпозиція загальної мети за окремими цілями відповідно до складових сектору державних фінансів:

1. Фінансова безпека сектору загальнодержавного управління.
2. Боргова безпека держави (спроможність держави виконувати боргові зобов'язання).
3. Фінансова безпека державних банківських установ (адекватність та ефективність використання капіталу).
4. Фінансова безпека державних небанківських фінансових установ.
5. Фінансова безпека державних нефінансових підприємств.

На третьому рівні ієрархії для кожної цілі, що відноситься до тієї чи іншої складової сектору державних фінансів, розміщуються критерії оцінки та відповідні індикатори, а саме:

1. Фінансова безпека сектору загальнодержавного управління.

1.1. Наповнення ресурсної бази зведеного бюджету, Пенсійного фонду, інших державних соціальних цільових фондів (індикатори: рівень виконання плану по доходах зведеного бюджету (%); рівень доходів і видатків зведеного бюджету, Пенсійного фонду, державних соціальних цільових фондів (у % до ВВП); рівень виконання плану по доходах Пенсійного фонду (%); рівень доходів Пенсійного фонду (% до ВВП); рівень доходів інших державних соціальних цільових фондів (% до ВВП); рівень виконання плану по доходах інших державних соціальних цільових фондів (%), індекс чистої валютної позиції зведеного бюджету).

1.2. Виконання річних зобов'язань зведеного бюджету, Пенсійного фонду, інших державних соціальних цільових фондів (індикатори: рівень виконання плану по видатках зведеного бюджету (%); рівень виконання плану по видатках Пенсійного фонду (%); рівень видатків Пенсійного фонду (% до ВВП); рівень виконання плану по видатках інших державних соціальних цільових фондів (%); рівень видатків інших державних соціальних цільових фондів (% до ВВП)).

1.3. Збалансованість зведеного бюджету, Пенсійного фонду, інших державних соціальних цільових фондів (індикатори: рівень дефіциту/профіциту зведеного бюджету (% до ВВП); рівень дефіциту/профіциту Пенсійного фонду (% до

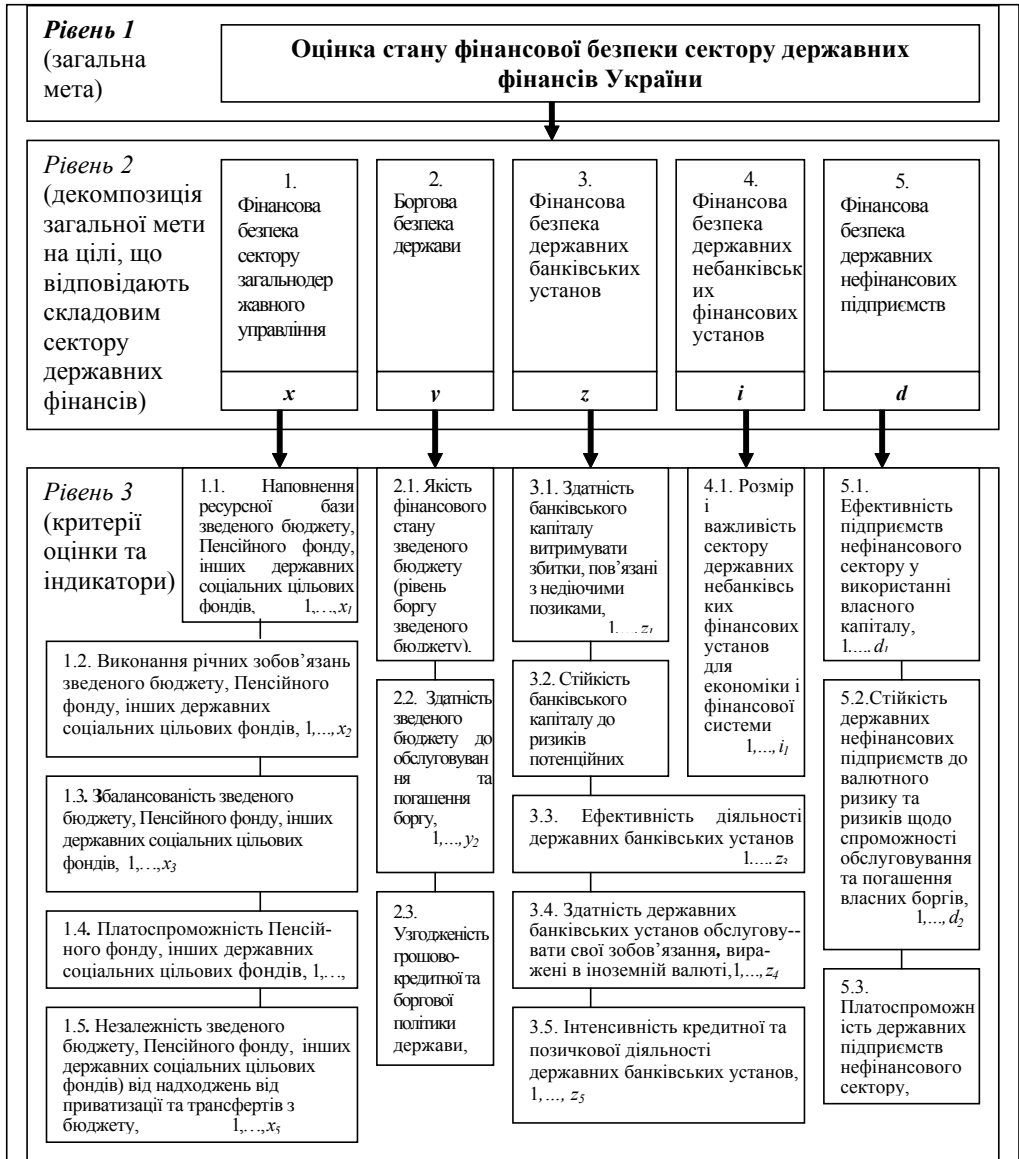

Рис. 1. Ієрархія аналізу проблеми «Оцінка стану фінансової безпеки сектору державних фінансів України»

Джерело: складено автором

ВВП); рівень дефіциту/профіциту інших державних соціальних цільових фондів (% до ВВП).

1.4. Платоспроможність зведеного бюджету, Пенсійного фонду, інших державних соціальних цільових фондів (індикатори: рівень заборгованості бюджету щодо заробітної плати та соціальних виплат; рівень заборгованості Пенсійного фонду щодо пенсій (%); рівень заборгованості інших державних соціальних цільових фондів щодо соціальних допомог (%)).

1.5. Незалежність зведеного бюджету, Пенсійного фонду, інших державних соціальних цільових фондів від надходжень від приватизації та трансфертів із бюджету (індикатори: рівень надходжень від приватизації відносно ресурсів звед-

денного бюджету (%); рівень трансфертів із бюджету в доходах Пенсійного фонду (%); рівень трансфертів із бюджету в доходах інших державних соціальних цільових фондів (%)).

2. Боргова безпека держави (спроможність держави виконувати боргові зобов'язання):

2.1. Якість фінансового стану зведеного бюджету (рівень боргу зведеного бюджету) (індикатори: рівень зовнішнього державного боргу (прямого і гарантованого) (% до ВВП); рівень податкового боргу платників податків (%)).

2.2. Здатність зведеного бюджету до обслуговування та погашення боргу (індикатори: відношення загальної суми річних платежів за державним і гарантованим боргом до доходів зведеного бюджету (%); коефіцієнт достатності міжнародних резервів НБУ; відношення річних виплат з обслуговування та погашення зовнішнього державного боргу (прямого та гарантованого) до експорту товарів і послуг (%)).

2.3. Узгодженість грошово-кредитної та боргової політики держави (індикатори: різниця між середньозваженою дохідністю ОВДП на первинному ринку та обліковою ставкою НБУ (%)).

3. Фінансова безпека державних банківських установ (адекватність та ефективність використання капіталу):

3.1. Здатність банківського капіталу витримувати збитки, пов'язані з недіючими позиками (індикатори: відношення чистих проблемних кредитів (без резервів) до капіталу (%)).

3.2. Стійкість банківського капіталу до ризиків потенційних збитків (індикатори: відношення великих ризиків потенційних збитків до капіталу (%); відношення валових позицій фінансових похідних у статтях активів і пасивів до капіталу (%); відношення депозитів клієнтів до валової суми позик (відмінних від міжбанківських) (%)).

3.3. Ефективність діяльності державних банківських установ (індикатори: прибутковість активів банківських установ (%); рівень концентрації позик у певних секторах і видах економічної діяльності до загальної суми позик (%); частка позик під житлову нерухомість у загальній сумі позик (%); рівень географічної концентрації позик у загальній сумі позик).

3.4. Здатність державних банківських установ обслуговувати свої зобов'язання, виражені в іноземній валюті (індикатори: частка позик, деномінованих у іноземній валюті в загальній сумі позик (%); частка зобов'язань в іноземній валюті в загальній сумі зобов'язань (%)).

3.5. Інтенсивність кредитної та позичкової діяльності державних банківських установ (індикатори: динаміка обсягу кредитів, наданих протягом місяця, у тому числі по суб'єктах господарювання та фізичних особах (%) а також за видами валют (ВКВ, НКВ та гривні) (%); динаміка обсягу вилучених і залучених банками коштів за джерелами (%), термінами (%), валютою (ВКВ, НКВ та гривні) (%)).

4. Фінансова безпека державних небанківських фінансових установ:

4.1. Розмір і важливість сектору державних небанківських фінансових установ для економіки та фінансової системи (індикатори: відношення активів державних страхових компаній до загальної суми активів фінансового сектору (%); відношення активів державних страхових компаній до ВВП (% до ВВП)).

5. Фінансова безпека державних нефінансових підприємств:

5.1. Ефективність підприємств нефінансового сектору у використанні власного капіталу. (індикатори: прибутковість капіталу (чистий дохід без зменшення на обслуговування боргу та податок до середнього власного капіталу) (%), у тому числі за видами економічної діяльності (%)).

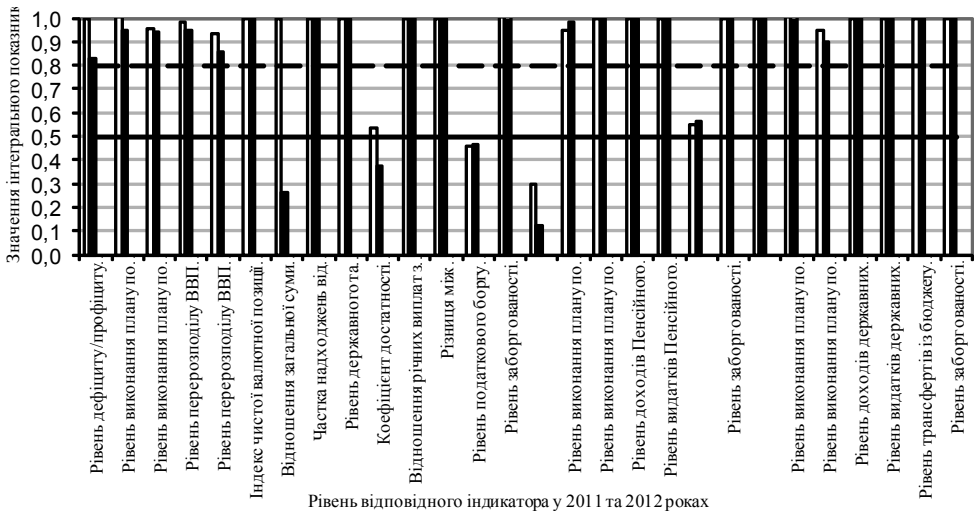
5.2. Стійкість державних нефінансових підприємств до валютного ризику та ризиків щодо спроможності обслуговування та погашення власних боргів (індикатори: відношення валових доходів підприємства (чистий дохід без зменшення на обслуговування боргу та податок, збільшений на нарахований дохід, що планується отримати від інших нефінансових корпорацій) до обслуговування та погашення боргу (%); чиста валютна позиція відносно власного капіталу (%)).

5.3. Платоспроможність державних підприємств нефінансового сектору (індикатори: рівень простроченої дебіторської та кредиторської заборгованості).

Визначення інтегрального індексу фінансової безпеки сектору державних фінансів здійснювалося відповідно до методичних підходів до оцінки стану фінансової безпеки держави, що містять етапи: формування множини індикаторів і визначення їх порогових значень; нормування показників; визначення вагових коефіцієнтів; розрахунок інтегрального індексу фінансової безпеки. Визначення порогових значень індикаторів здійснювалося з урахуванням світового досвіду та напрацювань українських учених. Періодичність перегляду порогових значень індикаторів у зв'язку зі змінами в національній і світовій економіці здійснюється в разі необхідності, але не рідше одного разу на два роки.

Розглянемо результати оцінки стану фінансової безпеки сектору державних фінансів на прикладі найбільш важливих їх складових: сектору загальнодержавного управління та боргової безпеки (рис. 2).

Дані рис. 2 свідчать, що у критичній зоні знаходяться чотири індикатори оцінки безпеки сектору державних фінансів. Це рівень дефіциту Пенсійного фонду (дефіцит Пенсійного фонду зріс до мінус 2,37% у 2012 р. проти мінус 1,01% у 2011 р. при пороговому значенні мінус 0,3%); відношення річних виплат з обслуговування та погашення зовнішнього (державного та гарантованого) боргу до доходів зведеного бюджету (11,4% у 2012 р. проти 5,8% у 2011 р. при пороговому значенні 3,0%); коефіцієнт достатності міжнародних резервів для обслуговування зовнішнього боргу (0,38 у 2012 р. проти 0,54 у 2011 р. при пороговому значенні не менше 1,0); рівень податкового боргу платників податків ((у 2012 р.

— - критична зона ($\leq 0,5$); небезпечна зона – (від 0,51 до 0,8);
 - - - - задовільна зона ($\geq 0,8$ до 1)

Рис. 2. Індикатори оцінки безпеки сектору державних фінансів України (сектор загальнодержавного управління та боргової безпеки) у 2011-2012 рр.

Джерело: розраховано автором

становив 2,16%, у 2011 р. – 2,18% при пороговому значенні – не більше 1,0%).

У небезпечній зоні залишається рівень трансфертів із бюджету в доходах Пенсійного фонду (рівень трансфертів із бюджету в доходах Пенсійного фонду у 2012 р. становив 40,8%, у 2011р. – 41,90% при пороговому значенні – не більше 23%). У цілому, за результатами оцінки стану фінансової безпеки сектору державних фінансів України (сектор загальнодержавного управління) у 2011-2012 рр., її інтегральний показник у 2012 р. погіршився порівняно з 2011 р. майже на 8% (0,862 проти 0,935).

Висновки

Отже, інтеграція всіх елементів сектору державних фінансів у індикаторну систему оцінки його фінансової безпеки підвищить якість моніторингу та аналізу державних фінансів, сприятиме прийняттю більш ефективних та узгоджених за всіма її складовими управлінських рішень, а також формуватиме системний погляд на фінансово-економічні процеси в країні.

На основі результатів оцінки рівня фінансової безпеки сектору державних фінансів визначаються напрями підвищення рівня фінансової безпеки сектору державних фінансів, що передбачає в подальшому прийняття дієвих правових актів, адекватних управлінських рішень фінансової політики. Заходи повинні бути системними та зосереджуватися на визначених ключових проблемах.

Література

1. *Барановський О. І.* Фінансова безпека / О. І. Барановський. – К. : Фенікс, 1999. – 338 с.
2. *Василик О.* Фінансова безпека / О. Василик, С. Мочерний // Економічна енциклопедія : У 3 т. - Т. 3 / Редкол. : С. В. Мочерний (відп. ред) та ін. – К. : Академія, 2002 – 952 с.
3. *Власюк О. С.* Економічна безпека України в умовах ринкових трансформацій та антикризового регулювання / О. С. Власюк ; [авт. передм. : С. І. Пирожков]. – 2011.
4. *Яшина Н. И.* Совершенствование теоретических и практических основ оценки финансового состояния и качества управления бюджетами в целях повышения эффективности управления финансовыми ресурсами территории / Н. И. Яшина, И. А. Гришунина // Финансы и кредит. – 2006. – № 4 (208). – С. 2-11.
5. *Єрмошенко М. М.* Фінансова безпека держави / М. М. Єрмошенко. – К., 2001. – 308 с.
6. *Єфименко Т. І.* Податкові важелі фінансової безпеки держави / Т. І. Єфименко // Фінансово-монетарні важелі економічного розвитку. Т. 1 Фінансова політика та податково-бюджетні важелі її реалізації / За заг. ред. А. І. Даніленка. – К. : Фенікс, 2008. – С. 351-363.
7. *Мартинюк В. П.* Методологічні основи оцінки стану фінансової безпеки держави / В. П. Мартинюк / Фінанси України. – 2003. – № 2. – С. 119-123.
8. *Экономическая безопасность : Производство – Финансы – Банки / Под ред. В. К. Сенчагова.* – И-М. : ЗАО «Финстатинформ», 1998. – 621 с.
9. *Старостенко Н.* Методичні підходи до оцінки фінансової стійкості бюджету міста // Економіка України. – 2005. – № 8. – С. 38-47.
10. *Шлемко В. Т.* Економічна безпека України: сутність і напрями забезпечення / В. Т. Шлемко, І. Ф. Бінько. – К., 1997. – 143 с.
11. *Організаційно-методичні підходи до запровадження в НБУ системи оцінки стійкості фінансової системи : Інформаційно-аналітичні матеріали / За ред. д. е. н., проф. В. І. Міщенко, к. е. н., доц. О. І. Кіреєва і к. е. н. М. М. Шаповалової.* – К. : Центр наукових досліджень НБУ, 2005. – 97 с.
12. *Власюк О. С.* Економіко-математичне моделювання процесів соціально-економічного розвитку України / О. С. Власюк ; [авт. передм. : В. М. Гєєць]. – 2011. – 450 с.
13. *Кудряшов В. П.* Стійкість державних фінансів / В. П. Кудряшов // Економіка України. – 2012. – № 10. – С. 54-67.
14. *Руководство по статистике государственных финансов 2001 года.* Издание на русском языке подготовлено Службой переводов МВФ. – Международный валютный фонд. – 2001. – 230 с.

15. Закон України «Про управління об'єктами державної власності» від 21 вересня 2006 р. № 185-V (у редакції від 11 серпня 2013 р.). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/185-16>

16. Бюджетний кодекс України (ред. від 11 серпня 2013 р.) // Відомості Верховної Ради України, 2010. – № 50-51. – С.572. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>

17. Методика розрахунку рівня економічної безпеки України. Затверджена Наказом Міністерства економіки України від 2 березня 2007 р. – № 60 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.me.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=97980

УДК 336.645

С. М. Плетенецька
*кандидат економічних наук,
Університет економіки та права «КРОК»*

Формування фінансової стратегії інноваційно-активних підприємств

У статті досліджено теоретико-методологічні аспекти формування фінансової стратегії підприємств у сучасних умовах розвитку економіки. Визначено принципи та особливості вибору та реалізації фінансової стратегії інноваційно-активних підприємств в Україні.

Ключові слова: інноваційно-активне підприємство, фінансова стратегія, фінансові ресурси, принципи фінансової стратегії.

С. М. Плетенецкая
*кандидат экономических наук,
Университет экономики и права «КРОК»*

Формирование финансовой стратегии инновационно-активных предприятий

В статье исследованы теоретико-методологические аспекты формирования финансовой стратегии предприятий в современных условиях развития экономики. Определены принципы и особенности выбора и реализации финансовой стратегии инновационно-активных предприятий Украины.

Ключевые слова: инновационно-активное предприятие, финансовая стратегия, финансовые ресурсы, принципы финансовой стратегии.

S. Pletenetska
*PhD in Economics Sciences,
Associate Professor of Department of Finance and Banking,
«KROK» University*

The formation of the financial strategy of innovation active enterprises

The article analyzes theoretical methodological aspects of generating financial strategy of enterprises in modern terms of development of the economy. The principles and features